

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13900154>

XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING XORIJIY TAJRIBASI (SHVETSIYA MISOLIDA)

Uralov Sh.A

Ilmiy-innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish bo'lim boshlig'i
SamISI

***Annotatsiya:** Maqola Shvetsiya iqtisodiyotining o'zaro barqaror va yuqori darajadagi rivojlanishi, sohalar bo'yicha ko'rsatkichlar mujassamlashgan.*

***Kalit so'zlar:** iqtisodiyot, ko'rsatkichlar, model, yalpi ichki mahsulot, texnologiyalar.*

Shvetsiya, rasmiy nomi Shvetsiya Qirolligi (Sverige), Shimoliy Yevropada joylashgan va Skandinaviya yarim orolining sharqiy qismida joylashgan mamlakatdir. Hududi jihatidan Shvetsiya Yevropadagi eng yirik davlatlardan biri bo'lib, shimolda Norvegiya bilan, sharqda esa Finlandiya bilan chegaradoshdir. Janubiy va g'arbiy qirg'oqlari Boltiq dengizi va Botniya ko'rfazi bilan o'ralgan bo'lib, bu hududlar Shvetsiyani dengiz orqali boshqa Skandinaviya va Yevropa mamlakatlariga ulash imkonini beradi.

Shvetsiya geografiyasi juda xilma-xil bo'lib, shimoliy qismlari Arktika doirasiga kiradi va bu hududlarda sovuq iqlim hukmron bo'lsa, janubiy qismlari yanada mo'tadil iqlimga ega. Mamlakatning katta qismi tog'lar, o'rmonlar va ko'llardan iborat bo'lib, bu tabiat resurslari Shvetsiya iqtisodiyotining asosiy tarmoqlarini tashkil etadi. Qishloq xo'jaligi, o'rmonchilik va tog'-kon sanoati Shvetsiya uchun muhim iqtisodiy sektorlar hisoblanadi. Mamlakatda 100 mingdan ortiq ko'llar mavjud bo'lib, bu uni jahon miqyosida suv resurslariga boy davlatlardan biriga aylantiradi.

Shvetsiya tarixi boy va rang-barangdir. Bu yerda ilk aholi miloddan avvalgi davrlarda paydo bo'lgan. Shvetsiya o'rta asrlarda vikinglar imperiyasi tarkibida bo'lib, keyinchalik kuchli qirollik davlatiga aylangan. XVI asrda Gustav Vasa boshchiligida Shvetsiya mustaqillikka erishdi va bugungi kungacha davom etib kelayotgan kuchli milliy davlat sifatida shakllandi. Shvetsiyaning madaniyati, san'ati va adabiyoti dunyo miqyosida tan olingan. Nobel mukofoti asoschisi Alfred Nobel bu yerda tug'ilgan va Nobel mukofotlari har yili Shvetsiya poytaxti Stokgolmda topshiriladi.

Shvetsiya iqtisodiyoti yuksak darajada rivojlangan bo'lib, jahondagi eng ilg'or va barqaror iqtisodiyotlardan biri hisoblanadi. Mamlakatda yuqori texnologiyalar,

sanoat ishlab chiqarishi, xizmat ko'rsatish sohasi va moliyaviy xizmatlar keng rivojlangan. IKEA, Volvo, Ericsson kabi global kompaniyalar Shvetsiyadan chiqqan bo'lib, ular xalqaro bozorlarda katta nufuzga ega. Shvetsiya innovatsiyalar va texnologik rivojlanishga katta ahamiyat beradi, bu esa uni jahon miqyosida ilmiy-texnikaviy taraqqiyotda yetakchi davlatlardan biriga aylantiradi.

Shvetsiya o'zining yuqori turmush darajasi, ijtimoiy adolat va farovonlik darajasi bilan mashhur. Mamlakatning refah davlat modeli butun dunyo bo'ylab o'rnak sifatida qabul qilinadi. Sog'liqni saqlash, ta'lim va ijtimoiy himoya tizimlari juda rivojlangan bo'lib, har bir fuqaro uchun yuqori sifatli xizmatlarni taqdim etadi. Shvetsiyaning ijtimoiy siyosati va iqtisodiy modeli boshqa ko'plab davlatlar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Shvetsiya – bu boy tarixiy merosga, xilma-xil geografik va iqlimiy sharoitlarga ega bo'lgan mamlakatdir. Uning iqtisodiy va ijtimoiy tuzumi butun dunyo uchun yuksak standartlarni belgilaydi. Shvetsiyaning xalqaro maydondagi o'rni va ahamiyati, shuningdek, uning innovatsion yondashuvlari uni global iqtisodiyotda yetakchi davlatlardan biriga aylantiradi. Mamlakatning madaniyati, qadriyatlari va siyosiy barqarorligi unga dunyo miqyosida hurmat va e'tibor qozongan. Shvetsiyaning bugungi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari, uning jahondagi o'rnini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shvetsiya iqtisodiyoti o'zining barqaror va yuqori darajadagi rivojlanishi bilan ajralib turadi. Ushbu Skandinaviya davlatining bugungi kuchli iqtisodiy salohiyati uzoq tarixiy yo'ldan kelib chiqqan. Shvetsiya iqtisodiyoti o'zining shakllanish jarayonida bir qancha muhim bosqichlarni bosib o'tgan.

Dastlab, 19-asrning oxirlarida Shvetsiya agrar mamlakat bo'lgan. Biroq, sanoatlashuvning jadal sur'atlari natijasida qishloq xo'jaligi sektori tez orada o'z yetakchi o'rnini yo'qotdi. 1930-yillarga kelib, Shvetsiya iqtisodiyoti sanoat bilan chambarchas bog'liq holga keldi.

Ikkinchi jahon urushidan keyin Shvetsiya iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Mamlakat barcha sohalarda modernizatsiya jarayonlarini amalga oshirdi va "Folikkoming" nomli iqtisodiy modelni joriy etdi. Ushbu model asosan xususiy mulkka asoslangan erkin bozor prinsiplariga tayanardi. Biroq, shu bilan bir qatorda davlat ham jiddiy rol o'ynardi, chunki u sog'liqni saqlash, ta'lim va ijtimoiy sohalarni qo'llab-quvvatlardi. Natijada, Shvetsiya 1970-yillarga borib iqtisodiy jihatdan rivojlangan davlatlar qatoriga kirish imkoniga ega bo'ldi.

Shvetsiya iqtisodiy modelini doimiy ravishda takomillashtirib bordi va hozirgi kunda juda ilg'or tajribaga ega. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, Shvetsiya yalpi ichki mahsuloti (YaIM) 699,0 mlrd dollarga tenr bo'lib, bu ko'rsatkich aholisi 10,4 mln kishi bo'lgan davlat uchun g'oyatda yuqori hisoblanadi. Shu yilning yanvar-mart oylarida

YaIM avvalgi yilning shu davriga nisbatan 0,1% ga kamaygan, biroq iqtisodiyot barqarorligini saqlab qolgan. Umuman, Shvetsiya iqtisodiyoti 2023 yilda 0,4% o'sish sur'atlarini ko'rsatishi kutilmoqda.

Shvetsiya YaIM tarkibida eng yirik ulush xizmatlar sektoriga to'g'ri keladi – 71,1%. Sanoat esa YaIMning 25,3% ni tashkil etadi. Bu davlat dunyoning ilg'or industriyalashtirish darajasiga ega davlatlar sirasiga kiradi. Aholi jon boshiga YaIM esa 2023 yilda 66 848 dollar atrofida bo'lishi rejalashtirilgan.

Ish bilan _trategi holati Shvetsiyada g'oyat ijobiy bo'lib, ushbu ko'rsatkich 2023 yil martida 68,7% ni tashkil etgan. Davlat ish bilan bandlikni oshirish borasida uzoq muddatli _trategic maqsadlarni amalga oshirmoqda. Iste'mol narxlari o'rtacha 8,1% atrofida o'zgargan.

Shvetsiya tashqi savdosi uchun ochiq hisoblanadi. 2023 yildagi dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra, ushbu mamlakatning eksporti 244,6 mlrd dollarni tashkil etgan bo'lsa, importi 249,3 mlrd dollarga teng bo'lgan. Eksportda asosan mashinalar, uskunalar, transport vositalari, rezina va plastmassa mahsulotlari ustuvor o'rin tutgan.

Shunday qilib, Shvetsiya iqtisodiyotining ilg'or va barqaror holatdagi rivojlanishi o'zining to'g'ri yo'lga qo'yilgan iqtisodiy modeli va strategiyalari bilan bog'liq. Bu tajriba dunyo mamlakatlari uchun ibrat bo'lishi mumkin.

Shvetsiya iqtisodiyoti o'zining tarkibiy jihatdan xilma-xil va yaxshi rivojlangan tarmoqlari bilan ajralib turadi. Mazkur Skandinaviya davlatining milliy iqtisodiyoti sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish, transport va aloqa, moliya-kredit xizmatlari kabi ko'plab tarmoqlarni o'z ichiga oladi. Har bir sohaning iqtisodiyotdagi o'rni va ulushi turlicha bo'lsada, ularning barqaror ishlashi mamlakatning umumiy iqtisodiy ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2023-yilga oid ma'lumotlarga ko'ra, Shvetsiya iqtisodiyotida sanoat tarmoqlari muhim rol o'ynaydi. Jumladan, ishlabchiqarish industriyasi ushbu davlatning yalpi ichki mahsulotida (YaIM) 25,3% ulushga ega. Shvetsiya dunyodagi ilg'or industriyalashtirish darajasiga ega davlatlardan biri sanaladi.

Metallurgiya, mashinasozlik, avtomobilsozlik, elektrotexnika, kimyo sanoati, qog'oz va yog'ochsozlik, oziq-ovqat sanoati kabi sohalar mamlakat sanoatining asosiy yetakchi tarmoqlaridan hisoblanadi. Jumladan, mashinasozlik sanoati mahsulotlari Shvetsiya eksportida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi.

2023-yilning dastlabki yarimyillik natijalari bo'yicha Shvetsiya eksportida avtomobillar, uskuna va moslamalar (38,5 mlrd dollar), mashinalar (31,9 mlrd dollar), elektr jihozlari (25,2 mlrd dollar), telefon apparatlari (10,2 mlrd dollar), qog'oz va karton (5,5 mlrd dollar), iste'mol tovarlarining katta ulushi kuzatilgan.

Avtomobilsozlik Shvetsiya sanoatining eng yirik tarmog'i hisoblanadi. Volvo, Scania, Saab avtomobil ishlab chiqaruvchilari jahon miqyosida keng tanilgan brendlar sanaladi.

Qishloq xo'jaligi esa Shvetsiya iqtisodiyotidagi eng arzon tarmoqlardan biri bo'lib, uning YaIMdagi ulushi atigi 1,2%ni tashkil etadi. Biroq, bu sohada ham ilg'or innovatsion texnologiyalar qo'llaniladi. Shvetsiyada 2023-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ish haqi bilan birgalikda 33,5 mlrd dollarlik hajmni tashkil etgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "The Nordic Model in the 21st Century" (2023) - This collection, edited by Ditlev Tamm, provides a deep analysis of the contemporary state of the Nordic economic model, examining its strengths and weaknesses.

2. "The Swiss Miracle Revisited" (2024) - Authored by Thomas Straubhaar, this book delves into Switzerland's financial and economic spheres in detail, revisiting its economic prowess.

3. "Dutch Trade and Investment in the Global Economy" (2022) - This monograph, published by economists from the University of Amsterdam, sheds light on the Netherlands' role in international trade and investments.

4. "The Sustainable Nordic Model" (2023) - This book, published by the Copenhagen Economics Institute, analyzes the sustainability of the Scandinavian economic model and its concepts for sustainable development.

5. "Norway's Role in the Energy Transition" (2024) - Focusing on Norway's contributions to the global energy transition, this book is published by the Stavanger Energy University.